

Het College van Burgemeester en Schepenen van de stad Antwerpen
Stadsontwikkeling stedenbouwkundige vergunningen
Jan van Rijswijcklaan 162
2020 Antwerpen

Betreft: Bezwaren tegen het afleveren van een stedenbouwkundige vergunning voor de Oosterweelverbinding op basis van ruimtelijke en architecturale kwaliteit, transparantie van het ontwerpproces, interne kwaliteitscontrole op vlak van ontwerp en positie architect binnen publiek-private samenwerking

Brussel, 22/06/2009

Geachte heer Burgemeester,
Geachte heer/mevrouw,

We tekenen bezwaar aan tegen de aanvraag stedenbouwkundige vergunning voor de Oosterweelverbinding op basis van de architecturale en ruimtelijke kwaliteit van het voorgedragen ontwerp, ingediend door BAM NV en opgesteld door THV Noriant, alsook op basis van het niet gegarandeerd onafhankelijke opereren van de architect binnen THV Noriant.

We benadrukken dat de hieronder geformuleerde bezwaren geen uitspraak doen over kwesties die door de betrokken partijen (THV Noriant, BAM en Vlaams Bouwmeester) niet beschouwd werden als onderdeel van de architecturale en ruimtelijke kwaliteit, zoals mobiliteit, milieueffecten en stedenbouwkundige inbedding. Hoewel wij ernstige principiële en praktische vraagtekens plaatsen bij deze sterk ingeperkte opvatting van architectuur, gaan wij er binnen dit bezwaarschrift vanuit dat mobiliteit, milieueffecten en stedenbouwkundige inbedding los staan van de architecturale en ruimtelijke kwaliteit van het ontwerp en dus ook niet behoren tot de primaire bevoegdheden van de architect. Om dezelfde reden doen wij evenmin een uitspraak over de mate waarin het voorliggende ontwerp zich onderscheidt, in positieve of negatieve zin, van andere tracékeuzes.

Het bezwaarschrift baseert zich op de volgende vaststellingen:

- Het voorliggende aanvraagdossier gaat uit van de bouw van pylonen met een gesloten kop, terwijl de eerste offerte van THV Noriant uitging van pylonen met een open kop en deze laatste als een belangrijke rol speelde in de beoordeling van de Kwaliteitskamer van de architecturale en ruimtelijke kwaliteit van de brug.
- In een persbericht van BAM, dd. 12/12/2007, stellen wij vast dat THV Noriant de pylonen met een open kop geweerd heeft uit haar BaFO en de bouwheer geen keuzemogelijkheid gelaten heeft.
- Uit een onderhoud met de ontwerper Laurent Ney, blijkt dat het hem niet toegestaan is om de ontwerpkeuze voor gesloten in plaats van open pyloonkoppen toe te lichten aan derden.
- Het Advies van de Vlaams Bouwmeester blijft in gebreke in haar verslaglegging van de keuze voor de gesloten pyloonkoppen, de aangeleverde argumenten hiervoor alsook de gevoerde discussie hierover.
- Uit het Advies van de Vlaams Bouwmeester blijkt dat er geen overeenstemming is bereikt over een procedure dat het ontwerpteam in staat stelt om interne kwaliteitscontrole uit te oefenen zowel in de ontwerpfase als in de uitvoering van het ontwerp.

- Na consultatie van het Kenniscentrum PPS en de Orde van Architecten vernemen wij het in gebreke blijven van het Vlaams Decreet op PPS (2003) omtrent de naleving van de wetgeving (Wet van 1939 en 1985) die de onafhankelijke uitoefening van het architectenberoep eist.

Deze vaststellingen brengen ons tot de volgende bezwaren en bijhorende vragen tot opheldering:

A. Met betrekking tot de architecturale en ruimtelijke kwaliteit van het voorliggende aanvraagdossier.

Bezwaar 1: Gebrek aan architecturale en ruimtelijke kwaliteit van de vormgeving van de pyloonkoppen

Wij tekenen bezwaar aan tegen de voorliggende aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning voor de Oosterweelverbinding op basis van de gebrekkige architecturale en ruimtelijke kwaliteit van het voorgestelde ontwerp met een gesloten uitvoering van de koppen van de brugpylonen.

Wij stellen vast dat deze gesloten uitvoering radicaal verschilt van de oorspronkelijke versie van de brug die voorzag in pylonen met een open kop (voor het verschil tussen de uitvoering met open en gesloten kop zie bijlage 1).

Wij tekenen bezwaar aan tegen de keuze voor gesloten in plaats van open pyloonkoppen.

De open uitvoering van de koppen van de brugpylonen was een doorslaggevende factor in het overleg over en waardering van het ontwerpvoorstel van THV Noriant door de Kwaliteitskamer die in sterke mate de keuze van BAM bepaalde (conform met het eerste gunningscriterium 'Architectuur en Stedenbouw'). Volgens de Kwaliteitskamer leveren de pylonen met een open kop een cruciale bijdrage aan de architecturale en ruimtelijke kwaliteit van het ontwerp, en met name aan de slankheid van de brugpylonen. Als architecten en architectuurtheoretici onderschrijven wij volop deze argumentatie van de Kwaliteitskamer. De pylonen met een open kop bezitten een superieure architecturale en ruimtelijke kwaliteit ten opzichte van de pylonen met gesloten kop doordat de open vorm van de pyloonkop de natuurwetten van de statica optimaal benut en tevens visueel aanwezig stelt. Pylonen met een gesloten kop gaan voorbij aan deze wetten van het goed bouwmeesterschap en getuigen eerder van praktische overwegingen dan een resolute keuze voor architecturale uitmuntendheid.

De keuze voor een uitvoering van de brugpylonen met een gesloten kop zorgt dus voor een drastische afname van de architecturale en ruimtelijke kwaliteit van de Oosterweelverbinding. Hiermee druist het voorliggende ontwerp niet alleen in tegen de hoge kwaliteitseisen van de stad Antwerpen inzake architecturale kwaliteit. Het schaadt ook de belangen en ambities van verschillende betrokken partijen bij de Oosterweelverbinding zoals het recht van de inwoners en gebruikers van Antwerpen op een esthetisch en visueel hoogstaande brug en het streven van de stad Antwerpen naar een versterking van haar nationale en internationale uitstraling met het oog op het stimuleren van de toeristische en commerciële sector.

Om bovenstaande redenen, vragen wij U om het afleveren van de stedenbouwkundige vergunning uit te stellen om zo de verantwoordelijke architecten in de mogelijkheid te stellen om de ontwerpkeuze voor een pyloon met gesloten kop te herzien in het voordeel van een

open pyloonkop, alsook de Stadsbouwmeester van Antwerpen in de mogelijkheid te stellen om te onderzoeken in hoeverre het voorliggende ontwerp met gesloten pyloonkop bijdraagt aan de beleidsdoelstellingen van de stad Antwerpen inzake architecturale kwaliteit.

Bezwaar 2: Gebrek aan transparantie in het beslissingsproces omtrent de vormgeving van de pyloonkoppen

Wij tekenen bezwaar aan tegen de voorliggende aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning op basis van het ontbreken in het Advies van de Vlaams Bouwmeester van de discussie omtrent de keuze voor de gesloten uitvoering van de koppen van de brugpylonen.

In het verslag van het overleg dd. 26/03/2009 (Bijlage G2, pagina 61) lezen wij als eerste en enige indicatie van de discussie rond de vormgeving van de pyloonkoppen onder de rubriek ‘Geometrie van de pyloonkoppen’: “De discussie heeft haar beslag gehad en is gesloten. CPO toont een tekening.” Wij stellen vast dat in tegenstelling met alle andere agendapunten geen verslag opgemaakt is van de gevoerde discussie omtrent de vormgeving van de pyloonkoppen, en meer specifiek de keuze voor de open dan wel gesloten uitvoering, noch in de betreffende vergadering noch in voorafgaande vergaderingen. Uit het Advies van de Bouwmeester kan dan ook op geen enkele feitelijke manier opgemaakt worden wat de verschillende drijfveren en argumenten waren voor de uiteindelijke keuze voor de gesloten uitvoering van de pyloonkoppen, en dus voor het afwijken van de oorspronkelijke, open uitvoering van de koppen. Evenmin kan opgemaakt worden in welke mate deze keuze gedragen wordt door alle deelnemende partijen aan het overleg. Verder bleek uit telefonische navraag bij de hoofdontwerper Laurent Ney, dat het hem niet toegestaan is om verklaringen af te leggen over het ontwerp van de pyloonkoppen en de Oosterweelverbinding in het algemeen.

Uit een persbericht van BAM dd.12/12/2007 blijkt bovendien dat aan BAM, als de bouwheer, geen keuzemogelijkheid is gelaten voor wat betreft de open of gesloten vormgeving van de pyloonkoppen aangezien de aannemer de pyloonversie met open kop eenzijdig uit het BaFO geweerd heeft. Hierdoor kunnen we afleiden dat de vormgeving van de brug, en zo ook de skyline van Antwerpen voor de huidige en komende generaties, eenzijdig beslist werd door de aannemer.

Aangezien de keuze voor pylonen met een gesloten kop – zoals we in bezwaar 1 aantoonen – de architecturale en ruimtelijke kwaliteit van de Oosterweelverbinding ernstig in het geding brengt, en hiermee ook de belangen van de verschillende belanghebbende partijen alsook het publieke belang, is het gebrek aan informatie en inzicht in het tot stand komen van deze keuze onaanvaardbaar. Het druist in tegen het recht van alle belanghebbende partijen bij de Oosterweelverbinding – zowel betrokken partijen, als de stad, burger, economische partijen – op openheid en transparantie inzake beslissingen die een ingrijpend effect hebben op hun uiteenlopende belangen.

Wij stellen hierbij evenzeer vast dat verschillende visuele representaties van de Oosterweelverbinding die ter beschikking werden gesteld van de media, voorzien in een ontwerp met open pyloonkoppen. Hierbij werd de verwachting en het beeld geschapen bij alle belanghebbende partijen dat het uiteindelijke voorstel van de Oosterweelverbinding evenzeer zou beschikken over open pyloonkoppen. Dat in de ingediende aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning uiteindelijk gekozen werd voor gesloten pyloonkoppen, en dus werd afgeweken van de gecreëerde verwachting en beeldvorming van de Oosterweelverbinding in de media bij belanghebbenden en het ruimere publiek, is evenzeer een belangrijk argument voor niet alleen een open verantwoording en motivatie van de

genomen keuze naar de belanghebbenden toe, maar ook een open publiek debat over deze keuze.

We vragen U dringend het afleveren van de stedenbouwkundige vergunning uit te stellen om zo de Vlaamse Bouwmeester in de mogelijkheid te stellen om openheid en duidelijkheid te scheppen over de precieze argumentatie en gevoerde discussie rond de vormgeving van de pylonkoppen en de uiteindelijke keuze voor een gesloten uitvoering, en zo alle belanghebbende partijen in staat te stellen om zich tot deze keuze te verhouden.

B. Met betrekking tot het onafhankelijk opereren van de architect binnen het voorliggende aanvraagdossier.

Bezwaar 3: Gebrek aan interne kwaliteitscontrole door het ontwerpteam

Wij tekenen bezwaar aan tegen de voorliggende aanvraag voor stedenbouwkundige vergunning op basis van het niet garanderen van de volgens wet vereiste (Wet 1939 en 1985) onafhankelijke opereren van de architect.

Het Advies van Vlaams Bouwmeester stelt dat de interne kwaliteitscontrole vanwege de architect-ontwerpers actief binnen THV Noriant ‘mogelijk moet blijven’ (Bijlage G2, pagina 3). Hij doet dit echter zonder aan te tonen op welke manier dit in het ontwerpproces gegarandeerd werd, alsook hoe dit gegarandeerd zal worden in de toekomstige vervolgprocessen (uitvoering, oplevering, etc.) Uit het verslag van overleg tussen THV Noriant, BAM en de Vlaamse Bouwmeester dd. 15/05/2008 (Bijlage G2, pagina 37) blijkt dat THV Noriant een procedure heeft voorgesteld die de ontwerpers pas na verschillende zogenaamde escalatieniveaus in staat stelt contact op te nemen met de bouwheer. Dit voorstel werd afgewezen door de Vlaams Bouwmeester aangezien dergelijke procedure een ernstige inbreuk is op het onafhankelijke opereren van de architect. Tevens blijkt uit het overleg dd. 26/03/2009 (Bijlage G2, pagina 63) dat het maken van een akkoord over een procedure voor zogenaamde interne kwaliteitscontrole – geagendeerd als ‘Actie 8’ – verschoven is tot na de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning. Uit het finale document ‘Aanvullingen op verslag Overleg met Vlaams Bouwmeester’ opgemaakt door BAM NV na overleg tussen Noriant, BAM en het ontwerpteam van Noriant, blijkt met betrekking tot de genoemde ‘Actie 8’ nog geen akkoord bereikt te zijn en rechtstreeks contact tussen ontwerper en bouwheer vooralsnog niet mogelijk.

Deze interne kwaliteitscontrole door de ontwerpers is van cruciaal belang voor het garanderen van de architecturale en ruimtelijke van de Oosterweelverbinding. Het is noodzakelijk dat procedures en afspraken omtrent deze interne kwaliteitscontrole van de architecten vastgelegd worden voorafgaand aan het definitieve ontwerp binnen de aanvraag voor stedenbouwkundige vergunning.

Om deze redenen vragen wij U om het afleveren van de stedenbouwkundige vergunning uit te stellen om zo de Vlaams Bouwmeester in staat te stellen om de discussie omtrent de procedure van interne kwaliteitscontrole – door betrokkenen benoemd als ‘Actie 8’ – te besluiten, hierover openbaarheid van informatie te verschaffen en zo de interne kwaliteitscontrole van het ontwerpteam te verzekeren in het vervolg van het project.

Tevens vragen wij U het afleveren van de stedenbouwkundige vergunning uit te stellen om ook de Orde van Architecten de mogelijkheid te verschaffen een onderzoek in te stellen naar

de naleving van de Wet op de onafhankelijkheid van de architect binnen de voorziene escalatieprocedures, hierin alle betrokken partijen te horen en hierover onafhankelijk een uitspraak te doen.

Bezwaar 4: Afwezigheid van de rol van de architect binnen Decreet Publiek Private Samenwerking

Wij tekenen bezwaar aan tegen de voorliggende aanvraag voor stedenbouwkundige vergunning op basis van de niet gewaarborgde rol en wettelijke onafhankelijkheid van de architect binnen het voor de Oosterweelverbinding van toepassing zijnde Vlaams Decreet op Publiek Private Samenwerking (2003).

Uit navraag bij het Kenniscentrum PPS van de Vlaamse Overheid blijkt dat het Decreet PPS geen uitspraak doet over de architect binnen publiek private samenwerking aangezien zij enerzijds ervan uitgaat dat dit een zaak is van de deontologie van de architect en anderzijds de bouwheer geacht wordt zich in voldoende mate zelf te beschermen. Niettemin is de architect binnen PPS in het algemeen en de Oosterweelverbinding in het bijzonder een bepalende partij voor het garanderen van de architecturale en ruimtelijke kwaliteit. Met die reden vraagt zowel de Stad Antwerpen als de Vlaamse Overheid binnen publiek private samenwerkingen dat aannemers en ontwikkelaars zich associëren met architecten die bekend staan voor het leveren van topkwaliteit en zij gezamenlijk een offerte indienen.

De lacune in het Decreet omtrent de positie en het belang van de architect in publiek-private samenwerkingen brengt de architecturale en ruimtelijke kwaliteit van het voorliggende aanvraagdossier ernstig in het geding aangezien het Decreet onvoldoende garanties biedt op het autonome functioneren van de architect als noodzakelijke voorwaarde voor het behalen van maximale architecturale en ruimtelijke kwaliteit.

Rekening houdend met het feit dat het ontwerpteam een actief onderdeel vormt van THV Noriant, maakt de lacune in het Decreet PPS bovendien dat de architect de belangen van de bouwheer mogelijks niet voldoende kan behartigen, hoewel dit laatste behoort tot de wettelijke plichten van de architect. Dat binnen het Vlaams Decreet op PPS de bouwheer geacht wordt zichzelf in voldoende mate te beschermen (cf. contact Kenniscentrum PPS) ontslaat de betrokken partijen in geen geval van het naleven van de wettelijke regelgeving (Wet 1939 en 1985) inzake de onafhankelijkheid van het architectenberoep en – in het verlengde hiervan – het beschermen van de belangen van de bouwheer. Dit gebrek weegt des te zwaar door aangezien in het geval van de Oosterweelverbinding, de bouwheer optreedt in naam van de Vlaamse overheid en een gecompromitteerde positie van de architect bijgevolg ernstige schade kan toebrengen aan het algemene belang.

Het feit dat betrokkenheid van een architect wettelijk gezien enkel noodzakelijk is voor facilitaire bouwwerken en dus niet voor infrastructuurwerken doet geen afbreuk aan de relevantie van dit bezwaar.

In de eerste plaats is de Oosterweelverbinding steeds opgevat en ontworpen als een geïntegreerd architectuurproject waarin infrastructuur, gebouwen en landschapsaanleg ondeelbaar opgenomen zijn. De Oosterweelverbinding is als geïntegreerd architectuurproject voorgedragen door THV Noriant, als zodanig onderworpen aan het oordeel van de Kwaliteitskamer, als zodanig opgevolgd door de Vlaams Bouwmeester en Stadsbouwmeester én als zodanig gecommuniceerd in de media door de bouwheer BAM NV.

In de tweede plaats maakt het Reglement van Beroepsplichten (Wet 1985) geen onderscheid op vlak van de opdrachtenportefeuilles met betrekking tot haar eis van een onafhankelijk optreden van de architect. De architect moet in al zijn werkzaamheden zijn onafhankelijkheid behouden, ongeacht de aard van de opdracht (deskundig advies of ontwerp), ongeacht de aard van het object (infrastructuurwerken of bouwwerken) en ook ongeacht zijn statuut binnen de opdracht (zelfstandige, ambtenaar of bezoldigde).

Wij vragen U dringend het afleveren van de stedenbouwkundige vergunning uit te stellen om zo het Kenniscentrum PPS van de Vlaamse Regering in de mogelijkheid te stellen om, in samenspraak met de bevoegde Raad van de Orde van Architecten, mogelijke tegenstrijdigheden tussen het Vlaams Decreet op PPS (2003) en de Wet op de onafhankelijkheid van de architect (1939/1985) uit te sluiten, en de decreetgever advies te verstrekken ter correctie van het evenwicht tussen bouwheer en aannemer binnen PPS.

Geachte Burgemeester, wij rekenen erop dat U een positief gehoor geeft aan de bovengenoemde vragen tot opheldering en rechtstelling, niet alleen in het belang van het architectenberoep, maar in de eerste plaats in het belang van iedereen.

Met de meeste hoogachting,

Gideon Boie, architecttheoreticus, redacteur Jaarboek Architectuur Vlaanderen (VAi)

Matthias Pauwels, architecttheoreticus, campagneleider De Janssens Werken

BAVO
Louis Bertrandlaan 104/F26
1030 Brussel
www.bavo.biz
info@bavo.biz

Bijlage (1): illustraties

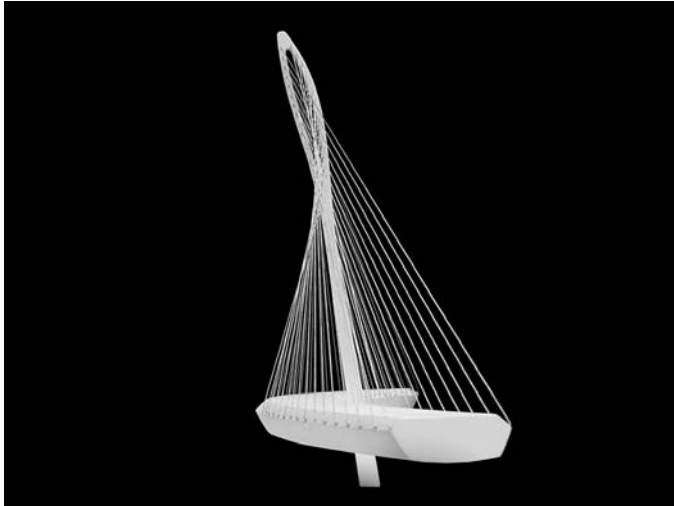
Bijlage 1: Illustratie van de verschillende ontwerpen voor pylonen

Noot: het beeldmateriaal dient enkel ter illustratie van de discussie en niet als bewijsmateriaal van een specifiek bezwaar.

Illustratie ontwerp pyloon met open kop

Aangetroffen op: <http://www.flickr.com/photos/28699806@N02/2679044965/in/photostream/>

Illustratie ontwerp pyloon met gesloten kop

